

BLIJF VEILIG NA DE OPVANG!

Hoe kan de veiligheid van slachtoffers van huiselijk geweld na opvang worden geborgd?

Samenvatting

Mensen die de opvang verlaten vormen een kwetsbare groep, zij voelen zich onveilig en hebben een grote kans om binnen het eerste jaar nadat zij zelfstandig wonen opnieuw met geweld te maken te krijgen. Daarnaast verdwijnen ze vaak uit beeld van hulpverlenende instanties en/of de gemeente. Daarom is het belangrijk dat er meer zicht wordt gehouden op de veiligheid.

De groep die de vrouwenopvang verlaat maakt vaak gebruik van ondersteuning vanuit de Wmo en/of de Jeugdwet. De uitvoerende medewerkers hebben vaak weinig kennis en ervaring met slachtoffers van huiselijk geweld en de bijbehorende problematiek.

Dit project is gericht op het houden van zicht op de veiligheid van mensen die de opvang verlaten door de inzet van ondersteuners. Tijdens de eerste fase wordt nagegaan hoe de taak van ondersteuner het beste belegd kan worden. In de pilotfase worden ondersteuners ingezet die contact houden met het gezin, helpen om in verbinding te blijven met het wijkteam (of sociaal domein) en beschikbare hulp, en die kunnen opschalen naar Veilig Thuis als er sprake is van onveiligheid. De ondersteuners bieden praktische ondersteuning en signaleren (hernieuwde) veiligheidsrisico's aan de vrouwen of mannen en hun kinderen.

Hierdoor blijft er meer zicht op deze kwetsbare groep en kunnen recidieven in een vroeg stadium voorkomen worden. De pilot wordt vervolgens geëvalueerd.

Aanleiding en korte probleemschets

Houd zicht op moeder en kind na vertrek uit de opvang en handel bij signalen van onveiligheid

Wanneer het weer veilig en stabiel genoeg is voor vrouwen¹ om samen met hun eventuele kinderen na de vrouwenopvang of mannenopvang zelfstandig te gaan wonen, is het belangrijk hen daarbij te ondersteunen. Vrouwen en mannen (en kinderen) die de opvang verlaten vormen een kwetsbare groep. Er is vaak nog sprake van ingewikkelde problematiek en een risico op (herhaald) geweld.

Evaringscijfers en resultaten uit onderzoek² geven de indruk dat ongeveer een kwart van deze groep in het eerste jaar na de opvang opnieuw geweld meemaakt. Daarbij blijkt uit onderzoeksresultaten dat vrouwen zich niet weerbaarder of veiliger voelen nadat zij de

¹ Hoewel het bij het merendeel van de cliënten in de vrouwenopvang om vrouwen gaat, zijn er ook mannen die het slachtoffer worden van huiselijk geweld. Zij worden opgevangen in de gespecialiseerde mannenopvang. Het project richt zich nadrukkelijk op zowel vrouwelijke als mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld en hun evt. kinderen. Voor de leesbaarheid van het stuk is uitgegaan van vrouwen, maar waar 'vrouw' of 'moeder' staat kan ook 'man' of 'vader' worden gelezen.

² Presentatie over effectiviteit CTI van de Radboud universiteit, juni 2016, J. Wolf en I. Jonker

opvang hebben verlaten.³ Een beeld dat bevestigd wordt door de voorlopige onderzoeksresultaten van Lünnehan.⁴

Het continueren van zorg en ondersteuning is van belang bij het waarborgen van de veiligheid van moeder en kind.⁵ Uit ditzelfde rapport blijkt dat de aansluiting met (direct beschikbare) vervolghulp, bijv. door wijkteams, beter kan en moet. Er is vaak te weinig aandacht voor de (langdurige) ondersteuning, zorg en waarborging van de veiligheid van vrouwen en kinderen die de opvang verlaten.

De inzet van ondersteuning en zorg na het verlaten van de vrouwen- of mannenopvang is daarom noodzakelijk om een duurzame veilige situatie te creëren en om de cirkel van geweld te doorbreken.

Zicht op veiligheid en ondersteuning door een bekend gezicht

Veel mensen die de opvang verlaten maken gebruik van of krijgen te maken met ondersteuning van de gemeenten waar zij (na opvang) gaan wonen. Dat kan gaan om praktische ondersteuning vanuit werk en inkomen, de WMO of om hulpverlening vanuit een wijkteam of jeugdteam/CJG. De gemeente vervult hierdoor een belangrijke taak als het gaat om (praktische) ondersteuning én komt hierdoor ook regelmatig achter de voordeur.

Dit geeft de mogelijkheid om naast praktische ondersteuning bij werk, inkomen, huisvesting of andere ondersteuning een oogje in het zeil te houden als het gaat om het waarborgen van de veiligheid van deze kwetsbare groep. Zodat een integrale aanpak kan worden opgezet wanneer nodig. Alle leden van het gezin krijgen op deze wijze toegang tot ondersteuning indien nodig.

Uit ervaring van Blijf Groep met het CTI-traject (Critical Time Intervention, een gecoördineerd uitstroom traject na de opvang⁶) blijkt dat het voor de vertrouwensband belangrijk is om al een begin te maken met het opbouwen van contact tijdens het verblijf in de opvang. Denk bijvoorbeeld aan alvast kennis maken of vrouw en kinderen volgen in hun proces. Dit bevordert de verbinding en verhoogt de kans dat het contact goed blijft verlopen, gedurende de gehele periode van een jaar na vertrek.

De inspecties⁷ vinden dat na afloop van betrokkenheid van de vrouwenopvang, er in ieder geval nog een half jaar een vinger aan de pols gehouden moet worden. Daarbij heeft Veilig Thuis uiteraard een belangrijke functie als het gaat om het verzamelen van meldingen en monitoren van veiligheid. Veilig Thuis heeft de verantwoordelijkheid om te monitoren na het uitvoeren van een interventie, dit. Dit is niet bij alle mensen die uitstromen uit de opvang het geval of soms is het monitoren reeds afgerond. Daarom wordt er nu gekeken naar een andere manier voor het zicht houden op veiligheid en het bieden van ondersteuning in deze pilot.

Meer kennis van de risico's en wensen van deze kwetsbare groep

Binnen de gemeente, is op dit moment niet altijd voldoende kennis aanwezig om het gesprek over veiligheid te voeren en/of onveiligheid bij deze kwetsbare groep te signaleren. Ook is de gemeente niet altijd op de hoogte van het feit dat iemand een verhoogd risico heeft op het

³ *Vervolg op de vrouwenopvang. De situatie van vrouwen een jaar na dato.* (2007) J. Wolf, I. Jonker, S. Nicholas, E. Putriss. Amsterdam: SWP.

⁴ *Onderzoek Oranje Huis-Aanpak*, (verwacht 2020), K.Lünnehan, Verwey-Jonker Instituut.

⁵ *Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang. (Wie) Is dat een zorg?*, (2017), Toezicht Sociaal Domein/ Samenwerkend toezicht Jeugd, Utrecht.

⁶ . Critical Time Intervention (CTI), een kortdurende interventie, methodieboek (2015), J.Wolf, RadboudUMC.

⁷ *Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang. (Wie) is dat een zorg?* (2017) Toezicht Sociaal Domein/ Samenwerkend Toezicht Jeugd, Utrecht.

meemaken van (herhaald) geweld. Hierdoor kan de gemeente niet alert zijn op signalen of de extra ondersteuning bieden die iemand wel nodig heeft. Daarom is meer scholing met betrekking tot deze kwetsbare groep noodzakelijk voor passende ondersteuning en signalering van veiligheidsproblemen. Belangrijkste elementen zijn het versterken van een netwerk om iemand heen en het werken aan vertrouwen.

Bij het bieden van ondersteuning bij deze doelgroep is de visie van 'gefaseerde ketenzorg' van Vogtländer en Van Arum ('Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg') leidend. Verdere scholing van ondersteuners met betrekking tot deze visie vindt daarom in dit project plaats, op deze manier kunnen professionals op een concrete manier werken aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Een jaar in het zicht

Er wordt uitgegaan van een ondersteuningstraject van een jaar, waarin de vrouwen, mannen en hun kinderen na de opvang in beeld blijven om een blijvende veilige toekomst te borgen. De betrokken gemeentes willen de vrouw en de kinderen gedurende die periode volgen. Centrale vragen zijn: is er nog contact met je begeleider van (zorginstelling X) en loopt het nog? Voel je je veilig en is je veiligheidsplan up-to date? Zijn er problemen, wensen die niet worden opgepakt? En heb je extra ondersteuning nodig om hulp te krijgen?

Focus ligt bij het verlagen van risicofactoren en verhogen van beschermende factoren. Het stimuleren van eigen regie staat centraal.⁸

In dit pilotproject wordt een stevige basis gelegd om deze manier van werken te implementeren. De visie op 'gefaseerde ketenzorg' van Vogtländer en Van Arum⁹ loopt daarbij als een rode draad door het project.

Doelstelling

Het projectdoel kan als volgt worden omschreven:

Bijdragen aan de veiligheid en herstel van vrouwen mannen en hun kinderen die uit de opvang vertrekken en zelfstandig gaan wonen door het realiseren van een ondersteuner die contact houdt met het gezin, helpt om in verbinding te blijven met het wijkteam (of sociaal domein) en beschikbare hulp, en kan opschalen naar Veilig Thuis als er sprake is van onveiligheid. Hierdoor wordt herhaald geweld eerder gesignaleerd en kan er tijdig en adequaat worden ingegrepen waardoor erger wordt voorkomen.

⁸ Krachtwerk, basismethodiek in de vrouwenopvang (2011), J.Wolf, C.Janssen, onderzoekscentrum Maatschappelijke Zorg, RadboudUMC

⁹ *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg: een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis.* (2016), L. Vogtländer & S. van Arum

Dit doel wordt bereikt door middel van het opzetten van een pilot waarbij ondersteuners ondersteuning bieden aan vrouwen¹⁰ en hun kinderen na het vertrek uit de opvang. De ondersteuners bieden praktische ondersteuning en signaleren (hernieuwde) veiligheidsrisico's. Daarbij werken zij nauw samen met de vrouwenopvang, gemeente en Veilig Thuis. In deze pilot wordt een stevige basis gelegd voor de aanpak. Daarbij wordt ook expliciet de borging op langere termijn onderzocht en de tevredenheid van deelnemers en ondersteuners met deze nieuw te ontwikkelen werkwijze.

Subdoelen binnen het project

Subdoel 1: Voorwerk voor de pilot: in kaart brengen hoe de samenwerking optimaal kan worden opgestart

Daartoe worden de volgende activiteiten ontplooid:

1. In kaart brengen welke werkwijzen de wijkteams van de betrokken gemeentes in de pilot hebben en hoe de huidige samenwerking met de vrouwen-en mannenopvang verloopt.
2. Onderzoeken hoe de ondersteuningsfunctie ingericht kan worden, wanner deze kan starten, hoe samen te werken en welke kennis (van o.a. Meldcode, signalen van onveiligheid) nodig is.
3. Wensen en behoeften van vrouwen uit de opvang, cliëntenraden, en ervaringsdeskundigen t.a.v. de ondersteuning in kaart brengen.
4. Vaststellen van meest wenselijke/ passende vorm van ondersteuning vanuit de gemeenten.
5. Een plan van aanpak opzetten in afstemming met de vrouwenopvang en de gemeenten. De randvoorwaarden voor de aanpak worden hierin opgezet. Hierin wordt ook aandacht besteed aan de borging op lange termijn.
6. In het plan van aanpak worden indicatoren opgenomen waarmee de tevredenheid met de nieuwe werkwijze in de pilot wordt gemeten.
7. Het organiseren van bestuurlijk draagvlak voor de nieuwe werkwijze op lange termijn.
8. Er wordt een keuze gemaakt in welke gemeenten wordt gestart met de pilot.

¹⁰ Hoewel het bij het merendeel van de cliënten in de vrouwenopvang om vrouwen gaat, zijn er ook mannen die het slachtoffer worden van huiselijk geweld. Zij worden opgevangen in de gespecialiseerde mannenopvang. Het project richt zich nadrukkelijk op zowel vrouwelijke als mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld en hun evt. kinderen. Voor de leesbaarheid van het stuk is uitgegaan van vrouwen, maar waar 'vrouw' of 'moeder' staat kan ook 'man' of 'vader' worden gelezen.

Subdoel 2: Implementatie van de pilot.

Daartoe worden de volgende activiteiten ontplooid. (stappen kunnen worden aangepast n.a.v. voorwerk):

1. Ondersteuners worden geselecteerd in een aantal gemeenten die starten met de pilot
2. Ondersteuners worden uitgenodigd bij de vrouwen-en mannenopvang
3. Ondersteuners krijgen scholing met betrekking tot:
 - o Problematiek van de vrouwen en kinderen in de vrouwenopvang.
 - o Rol en begeleiding van de vrouwen-en mannenopvang
 - o Signalen waar op gelet moet worden m.b.t. veiligheid
 - o Knelpunten waar tegen aan wordt gelopen met de overgang van de vrouwenopvang naar huis
4. Ondersteuners en vrouwen-en mannenopvang werken nauw samen. Ondersteuners bieden praktische ondersteuning en signaleren veiligheidsrisico's na het vertrek uit de opvang.

Subdoel 3: Evaluatie pilot, doorontwikkeling en plan van implementatie

1. De pilot wordt geëvalueerd aan de hand van de vooraf gestelde indicatoren. Hierbij wordt tevens geëvalueerd of de lengte van een jaar volstaat.
2. Ervaringen van professionals en cliënten met de nieuwe werkwijze vanuit de gemeente en de vrouwenopvang worden in kaart gebracht.
3. De werkwijze wordt verder doorontwikkeld en aangepast op basis van de ervaringen.
4. Een plan van aanpak voor de verdere implementatie wordt opgesteld.
5. Vrouwenopvang en gemeenten worden geïnformeerd over de resultaten van de pilot, de aanbeveling en een plan van aanpak voor implementatie. In het plan van aanpak wordt beschreven:
 - a) de werkwijze
 - b) wie de regierol heeft
 - c) wanneer er gestart en gestopt met de ondersteuning
 - d) criteria voor wanneer een ondersteuner wordt ingezet
 - e) een functieprofiel van de ondersteuner
 - f) lessons learned

Verdere details over de praktische uitwerking

(dit kan worden aangepast naar aanleiding van het voorwerk voor de pilot)

- Per gemeente worden ondersteuners aangesteld met als aandachtsgebied vrouwenopvang. Het aantal ondersteuners is afhankelijk van de grootte van de gemeente.
- Er komt een overzicht van alle ondersteuners na de opvang, en contactpersonen in de vrouwenopvang.
- Er worden jaarlijks 4 netwerkbijeenkomsten georganiseerd gericht op een thema waar de ondersteuners en medewerkers uit de vrouwenopvang komen, Veilig Thuis en wijkteammedewerkers aan deel nemen.

Rol van de ondersteuner:

- De juiste ondersteuning opzetten, waarbij het opbouwen van een goede werkrelatie met de klant de essentie is. De ondersteuner houdt met regelmaat divers (online) contact, met een fijngevoeligheid voor voldoende aanwezigheid en gepaste afstand.
- De ondersteuner houdt een vinger aan de pols m.b.t. het veiligheidsplan en schakelt met hulpverlening of meldt bij Veilig Thuis als nodig.
- De ondersteuner vraagt met name naar het verloop van en aansluiting met de georganiseerde hulp, stimuleert om in zorg te blijven en door te zetten.
- Bij verhuizing neemt de ondersteuner contact op met een ondersteuner uit de andere gemeente, indien aanwezig, waarbij de overdracht van informatie wordt gefaciliteerd.
- Het ondersteuningstraject wordt opgestart tijdens het verblijf in de opvang en voortgezet tot maximaal 12 maanden na vertrek uit de opvang.

Rol van vrouwenopvang

- De vrouwenopvang vraagt toestemming aan de cliënt in de opvang en neemt contact op met de ondersteuner. Er volgt een uitnodiging om in de opvang kennis te maken, dit is het eerste contactmoment tussen de cliënt en de ondersteuner.
- Bij vertrek uit de vrouwenopvang wordt contact gezocht met de ondersteuner.
- Gedurende het project biedt de opvang haar expertise en kennis aan.

Duur van het project

Het project loopt van Januari 2020 t/m juni 2021.

Na het afronden van het project wordt een rapport gepresenteerd over de effecten. Duurzame borging op de langere termijn is een belangrijk aandachtspunt in het plan van aanpak voor de implementatie.

Activiteiten en planning

Activiteit	Timing
1. Voorwerk voor de pilot: in kaart brengen hoe de samenwerking optimaal kan worden opgestart	Januari 2020- Juli 2020
2. Starten met de pilot	Augustus 2020- Mei 2021
3. Evaluatie pilot, doorontwikkeling en plan van implementatie	Juni 2021

Partnerschappen

Gemeenten

- Gemeenten in de regio Zuid-Kennemerland, gemeenten IJmond en Haarlemmermeer
- Gemeenten in de regio Kop van Noord-Holland
- Gemeenten in de regio West-Friesland/ Alkmaar
- Gemeenten in de regio Zaanstreek-Waterland
- Gemeenten in Flevoland: Almere, Lelystad en Dronten

Uitgangspunt is dat in elke regio minimaal 1 gemeente deelneemt aan de pilot. Er wordt door de deelnemende regio's een projectleider aangesteld die het project gaat trekken.

Vrouwenopvangcentra

- Blijf Groep
- Blijf van mijn lijf Den Helder

Overige ketenpartners

- Veilig Thuis in betreffende regio's
- Sociale teams/ Wijkteams in betreffende gemeenten
- Politie

Ervaringsdeskundige projectmedewerker

- Betrokken bij uitwerking van ondersteunerstrajecten, selectieproces ondersteuners, trainingen, netwerkoeverleg etc. Bij voorkeur geworven via de opvang.
- Ervaringsdeskundigen worden als volledige projectmedewerkers ingezet, bij het ontwikkelen en uitwerken van het ondersteuningstraject, de selectie van de ondersteuners en bij het begeleiden en trainen.

Contact

Heeft u vragen naar aanleiding van dit infosheet? Dan kunt u contact opnemen met de projectleiders Geweld hoort nergens thuis in Noord-Holland-Noord, Roos de Groen (RdeGroen@alkmaar.nl; 06 38 08 04 01) of Jessica de Wit (j.de.wit@denhelder.nl; 06 50 05 68 45). U kunt ook contact opnemen met Trijntje Kootstra, GHNT projectleider in Flevoland (tkootstra@almere.nl; 06 436 37 420).